

Domaći prijatelji

TAKO JE PRAV!

Čemu bi razsipavali denar tujcem, ko imate domačina strokovnjaka z največjo zalogo v Jugoslaviji, tako rekoč pred nosom! Ako se Vam aparat pokvari, ga prinesite k meni. V moji delavnici, ki je specializirana samo za popravljanje in montažo gramofonov, se vsi nedostaki **tako** — med garancijsko dobo **celó** **zastonj** — in poceni popravijo

Pridite in oglejte si

mojo veletrgovino z gramofoni in ploščami, ki ni samo na papirju, marveč tudi v resnici velikanska in nad vse dobro založena z vsemi gramofonskimi predmeti!

PRINESITE SVOJE RABLJENE PLOŠČE V ZAMENO

Centrala za splošno gramofonijo

GRAMOFON A. RASBERGER, LJUBLJANA
MIKLOŠIČEVA CESTA št. 34   Telefon št. 3383   Interesenti dobe cenike brezplačno!

Zastopstvo tvornic: „Columbia“, „Elektrola“, „His Masters Voice“, „Odeon Polydor“, „Viktor“

Zanesljivim osebam prodajam na lahke obroke.

„PROJA“ terpentinska krema daje usnju lep blesk ter ohranjuje usnje.

Kdor varčuje, uporablja edino „PROJA“ terpentinsko kremo!

Backin

Dr. Oetkerjev
pecilni prašek,
vanilinov sladkor,
puding, kreme in
kolači so najboljši!

Nova izdaja!
„Šolska knjiga“ (v
nemškem jeziku)
cena Din 15.—.

Dr. Oetkerjevi recepti:
Izdaja „P“, gratis,
„F“, ilustrirane
receptne knjige
(v nemškem jeziku),
ki jih dobite pri
svojem trgovcu, če
ne, pa direktno pri
tvrdki

Dr. A. OETKER,
d. z o. z., Maribor
Priložite Din 5.— v
znamkah.

Našim čitateljem!

«Vprašalni list» je doslej izpolnilo in poslalo precejšnje število naših čitateljev. Hvala jim! Ker bi pa radi do dobrega poznali želje naših naročnikov, prosimo vse tiste, ki doslej še niso odgovorili na stavljena vprašanja, da to čim hitreje store. («Vprašalni list» je na str. 188. 6./7. štev.) — V prihodnji številki razglasimo te odgovore.

Naročnina za reviji «Domači prijatelj» in «Naš obzor» je Din 60.—, polletno Din 31.—, četrletno Din 17.—. Naročnina samo za «Domačega prijatelja» je letno Din 40.—, polletno pa Din 21.—. Ameriški naročniki naj pošljejo v priporočenem pismu 2 dolarja. Posamezna številka stane Din 7.—. Izdajata konzorcija revij «Domači prijatelj» in «Naš obzor».

Odgovorna za izdajateljstvo in upravo Rija Podkrajšek, za uredništvo urednik Emil Podkrajšek. Tiska Delniška tiskarna, d. d. v Ljubljani (predstavnik Miroslav Ambrožič) — vsi v Ljubljani.

Uredništvo in uprava sta v Ljubljani, Miklošičeva cesta št. 13, pritl.

Podružnica uprave je v Zvezni knjigarni, Šelenburgova ulica.

Vsebina 9. številke „Domačega prijatelja“.

Iv. Vuk: Lampijončki. — Mile Klopčič: Huda ura. — S. Š.: Jaro Hilbert. — Angelo Cerkvenc. — Ita Rina in «Erotikon». — Ferdo Delak, Berlin: Nova plesna umetnost. — Pogovor o novih knjigah. — Gramofonski kotichek. — S. K.: Week-end. — Kako in kje vzgajamo svoje otroke. — Ljubljana v jeseni. — Praktični nasveti. — Strojna oprava v delavnicah za obdelovanje lesa.

Vsebina 9. številke „Našega obzora“.

L. K. Lazarevič: Prvikrat z očetom v cerkev. — N. K.: Križem sveta. — Nekaj o letalstvu. — Gradbeni slogi: Nebotičniki pri mravljah. Paralele pri ljudeh. — F. D.: Albert Sirk. — Tatjana: Črt. — Za razvedrilo. in krepitev duha. — Vprašaj me kaj? — Nagradna serija B.

Naslovna stran portret je delo akad. slikarja prof. Jara Hilberta.

Damska zimska garderoba se modernizira po najnovjših modelih za sezijo 1929./1930. v modnem salonu
A. PAULIN, Kongresni trg št. 5.

Slabokrvnosti in bledeči je največkrat vzrok pomanjkanje apetita in slabe prebave. Z uporabo „Planinka“ zdravilnega čaja pospešimo apetit, si uredimo prebavo in s primerno hrano dosežemo zaželjeni uspeh. Zahtevajte v lekarnah samo pravi „Planinka“ zdravilni čaj, ki se ne prodaja odprto, temveč samo v plombiranih paketih po 20 Din z napisom proizvajalca:

Lekarna MR. L. BAHOVEC, Ljubljana

Tvornica kemičnih in farmacevtskih preparatov

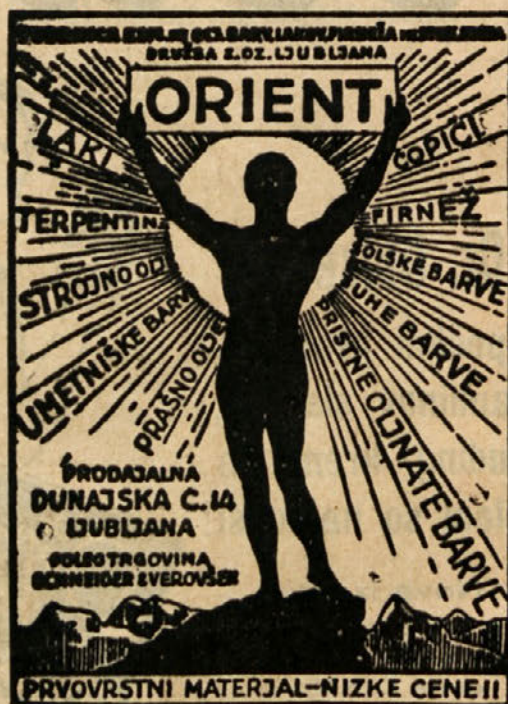

Ph. Mr. J. Kolař, Ljubljana VII.

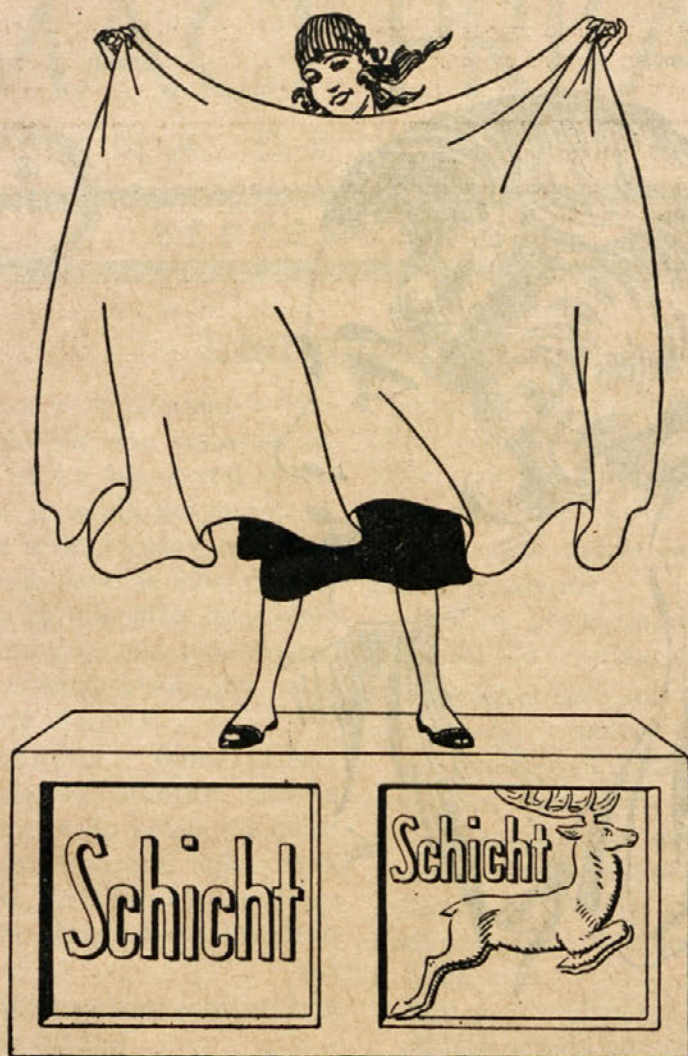
Priporoča cenjenemu občinstvu:
Cholothesan proti želodčnim kamnom.

L. Mikuš, Ljubljana
Mestni trg števil. 15
DEŽNIKI

Na malo! Ustanovljeno leta 1839. Na veliko!

**Namakaj z „Žensko hvalo“!
Izpiraj z „Jelenjim milom“!**

**Potem bo perilo
brez najmanjše poškodbe,
brez truda,
ob največji varčnosti,
v najkrajšem času
res popolnoma čisto!**

SCHICHT

Vaši lasje imajo svili podoben lesk,

ako jih negujete z Elida-Shampoo-nom. Zdravi lasje imajo nek poseben lesk — ako so čisti. Nič ne očisti lase temeljiteje kot Elida Shampoo. On da lasem lesk ki je podoben svili. Umetnega leska svet ne občuduje, pač pa naravnega. Shampoo-ni, ki vsebujejo sodo naredijo lase puste in trde. Elida Shampoo je garantirano prost sode.

Voljni kot svila — mehki kot svila — lesketajoči kot svila —
je efekt Elida Shampoo-na.

ELIDA SHAMPOO

DOMAČI PRIJATELJ

ILUSTRIRANA DRUŽINSKA REVIIJA

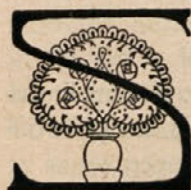
LETO III.

SEPTEMBER 1929.

ŠTEV. 9.

I v. Vuk:

Lampijončki

Sedela sva s prijateljem v Dubrovniku na vrtu restavracije. Večer je bil lep, svetel večer. Godba je igrala potpourije in operne arije. Gostov, med nami mi lepih dam, je bilo precej, vendar ne toliko, da bi bile mize zasedene. Bili so večinoma sami tuji — letoviščarji, ljudje, ki imajo več denarja kakor jim ga je potrebno za vsakdanje življenje.

Opazovala sva zagorele, s finim dletom umetnika narave izklesane obrazke dam in njih vitke linije, ogrnjene do kolen v tenčice iz crepe de Chine, pod katerimi mikavnosti ženske ni bilo opazati. Prijatelj, ki je rad povedal o tem ali onem obrazu kako literarno opazko, je rekel:

«Nocoj ne vidim nikjer nobene antične črte v teh boginjah, ki sede tukaj.»

Nasmehnil sem se, se nehote ozrl okrog in dejal:

«Doba modernih potez je, ne pozabi.»

Pokimal je in značilno dvignil obrvi.

«In plebejstva, ne pozabi», je ponovil moje besede. «Plebejstva, ki je na zunaj ogrnjeno v patricijstvo.»

«Tudi to spada k dobi modernih potez», sem rekel z glasom, ki je hotel ironizirati.

Prijatelj je segel s prsti med lase, se nasmejal in pil.

Tedaj je k mizi ob vhodu na vrt pristopila majhna deklica petih, šestih let, se otroško poklonila in dvignila k mizi sveženj paličic, na katerih so bingljali majhni lampijončki. Obrazek dekletca je bil lep, nekoliko upadel, a vendar bledorožnat. Očesci sta gledali otroško zaupljivo in pozdravljajoče s tiho prošnjo, naj kupijo lampijončke, ki jih je delala sama ves dan.

«Prav čedno dekletce», je rekel prijatelj. «Prav čedno. Obleka, čeprav ubožna, lepo izlikana, trak v lasih lepo zvezan. Ljubko dekletce. Vendar poglej, kako se drže ti patriciji.»

Deklica je držala lampijončke in otroški glasek je govoril:

«Prosim, gospa, lampijončke. Majhne lampijončke. Po tri dinarje, gospa.»

V otroških očeh sem videl up, da gospa kupi vsaj enega, in usteca so se nežno smehljala.

Ali dama se ni ozrla na lampijončke niti na otročička. Zamahnila je samo z roko, češ, naj se odstrani, in kakor sem videl na nje ustnicah, je morala izreči tudi neprijazno besedo. Zakaj dekletcu je smehljal zbežal z ustnic in up v očeh je ugasnil. Poklonila se je otroško in šla k drugi mizi.

Mrk je postal obraz prijatelja.

«Kaj se jeziš!» sem rekel. Bilo mi je samemu težko, vendar nisem mogel razumeti, zakaj bi se jezil, če kdo ne kupi lampijončkov. To še ni nič tako strašnega, če niso kupili tistih igrač.»

«Hm, hmm, hmm», je izražal svoje nezadovoljstvo s stisnjenimi ustnicami in spuščal sapo skozi nos. «Ne gre tu za vprašanje, ali kupiš ali ne kupiš. Za otroka, ki prodaja ob tej uri,» — pomolil mi je uro, ki je kazala pol desetih — gre. In vedi, da se za tem prodajanjem lampijončkov skriva tragedija, ne pa želja po dobičku... Le poglej,» me je prijel za roko, «niti enega lampijončka ni še dekletce prodalo. Niti enega... Ker vsi, ki tu sede, imajo denar, bede pa še niso videli. Še manj pa otroka, takega, pet šestletnega, ki mora v času, ko njegovi vrstniki spe, prodajati, a v času, ko se igrajo, delati... Pač,» je prenehal, «tam je enega prodala. Seveda, pri mami sedi sinček. Potem je že treba žrtvovati tri dinarje v zabavo fantku.»

«Piker si», sem ga pogledal. «Pomisli, ko bi se to godilo na veliko. Ko bi to srečal povsod, vsako uro, vsak večer... Saj to je umetno beračenje. In otrok se s tem samo kvari in navaja beračenju.»

Stisnil je pest in jo zopet odprl.

«Moderno govoriš», je rekel, in v glasu je bila ostrota. «Oprosti. Povem ti zgodbo, ki sem jo doživel.»

Dekletce se je bližalo k najini mizi. Ustnice so se še držale na smehljaj, a na obrazu ga ni bilo niti v očeh. Iz njih je gledalo presenečenje, nerazumljivo razočaranje in nekaka nerazumljiva boleost. Ko je stopila k najini mizi, majhna, le za glavo višja od mize, ni dvignila lampijončkov. Viseli so ji v roki kakor teža. Priklonila se je in tiho rekla:

«Lampijončki, gospod. Tri dinarje, gospod.»

V teh besedah je zvenela vsa obtožba otroka, v njih je bila resignacija, in njen obrazek ni bil bledorožnat, ampak blede, utrujen.

Prijatelj jo je prijel za drobno ročico, se sklonil k njej in ves nežen dejal:

«Niso hoteli kupiti?»

«O pač», je rekla. «Dva sem prodala.»

Pokazala je šest dinarjev.

Prijatelj jo je pogladil po kodrastih laseh, v katerih je bila bela pentlja.

«Trudna si. Sedi malo k meni.»

Dvignil jo je na stol in prijel za lampijončke:

«Kupil jih bom.»

Ni razumela. Pogledala ga je tako začudeno, da sem čutil, kako se ji je v mladi, otroški dušici nekaj zganilo.

«Vse?» je rekla in v nje glasu je bilo, kakor da se boji vzbuditi iz sanj.

«Vse, da... saj mi jih prodaš?»

Nasmejala se je, bele zobke je pokazala in pokimala z glavico. V njenih očeh sem videl blesk veselja.

«Kdo jih je delal?» je ogledoval prijatelj lampijončke. «Pa ne ti?»

Dekletce se je vzravvalo.

«Jaz, da, jaz. Kdo pa drug?»

«O», je gledal prijatelj in pokimaval z glavo in migal z usti. «Taka umetnica? Tako lepo?»

«Mama mi je pomagala», je reklo deklece vse veselo. V postelji je ležala in rezala papir. Jaz sem pa zvijala in lepila, tako, in tako...», je kazala z drobnimi prstki, kako je delala.

Prijatelj je neprestano občudoval. Nalašč se je delal, kakor da se čudi, in dekletce je uživalo.

«To si dolgo delala.»

«Dolgo», je rekla. Ko je bila nedelja, sem začela. In danes sem končala.»

«Hhm... Danes je petek... Mhm. Šest dni, šest dni»

Dvignil je obrvi in me pogledal.

«Kdaj si se pa igrala potem, če si to delala?»

«Oh, igrati se pa ne morem. Ne utegnem. Rada bi se, pa ne utegnem. Mama je bolna.»

«Bolna?»

«Da. Leži in je bolna.»

«Kdo pa kuha?»

«Jaz. Mama pokaže, in kuham. Krompir denem v lonec in vodo, in kuham. Znam kuhati.»

«In lampijončke delaš?»

«Da. In lampijončke delam.»

Prijatelj jo je pogladil po obrazku.

«Pridna punčka...»

Obrnil se je k natakarkju.

«Prinesite dve torti. Pa takoj, če mogoče.»

Sklonil se je zopet k otroku in vprašal:

«Kako ti je pa ime, angelček?»

Nasmejala se je.

«Govoriš kakor mama.»

«Kaj nisi angelček?»

«Adica sem, pa ne angelček. Angelčki so samo v nebesih.»

«Kdo ti je pa to povedal?»

«Sosedova gospa je rekla. Tista, ki nam proda krompir.»

Natakar je prinesel torti.

«Jej, Adica, angelček», je rekel prijatelj.

Otrok je izprva gledal, a ker ji je prijatelj pomeknil torto tik k obrazcu, je le segel po njej. Odlomil je kos s prstki, pokusil, nato pa, kakor da se je nečesa spomnil, pogledal prijatelja in rekel:

«Mami bom nesla, mami, da bo jedla. Gospa sosedova nam danes ni prodala krompirja.»

Prijatelj me je pogledal.

«A ti, kaj si ti jedla?»

«O, jaz pa nisem lačna,» je odgovorila.

Prijatelj me je zopet pogledal. Položil je roko dekletcu na glavo in dejal:

«Le ti to tukaj snej. Za mambo pa nesla drugo.»

Vstal je, šel v gostilno in se vrnil z zavojem.

Dekletce je pojedlo oba koščka torte, in videl sem, s kakšno hlastnostjo.

«Glej, Adica, to ponesi mamici. In pridna bodi.»

Dekletce se je zahvalilo, poklonilo in zbežalo z naglimi, veselimi koraki.

«Sedaj razumeš besedo: umetno beračenje?» je vprašal.

«Tragedija», sem rekel. «Strašna tragedija. Petleten otrok, a njegovi izrazi in misli kakor odraslega dekleta.»

«Nalašč sem ga izpraševal, da bi ti slišal. Jaz sem to že doživel in videl. Pomisli: beračenje, si rekel. Če je to beračenje, potem je vsaka trgovina beračenje, beračenje v gotovi obliki, in še večje kakor prodajanje lampijončkov. Ker trgovec prodaja blago, ki ga ni on izdelal. To dekletce pa je prodajalo lampijončke, ki jih je samo naredilo. Postranska stvar, ali so potreben predmet. Saj tudi druge igrače niso potreben predmet. Kje je torej beračenje? Ker če ni beračenje na primer prodajanje ogrlic iz ponarejenih biserov, iz stekla, ni beračenje prodajanje otroških lampijončkov. Zakaj eno in drugo se je moralo narediti prej, preden se je prodalo. Razložek je le ta, da so delali ponarejene bisere zaradi dobička, ko dela otrok lampijončke in jih prodaja iz potrebe, da mu gospa soseda proda krompirja.

Ali rekel sem, da ti povem zgodbo, ki sem jo doživel. Precej enako, kakršno si videl sedaj. Takih zgodb je mnogo v tej dobi modernih potez, ko se plebejstvo ogrinja s plašči patricijev, ali ta je prva, ki sem si jo ogledal v ozadju. Zato ti jo povem.

Bilo je v nekem letovišču. Takoj po končani svetovni vojni, po brezobzirnem klanju milijonov življenj. Bil sem začasno dodeljen tja v službo na brzojavnem uradu. Neki večer sedim, kakor nocoj, v restavraciji na vrtu. Deček osmih ali devetih let je tudi prodajal lampijončke. Kakor ta deklica.

Pa so ga, nadležneža, pognali iz restavracije. Še opsovali so ga in mu zagrozili s policijo.

Videl sem, kako je njegovo izmučeno otroško lice prebledelo, kako so se oči orosile, vendar ni zajokal. Le ustnice je stisnil in v očeh je bilo prekletstvo.

Stopil sem k njemu. Nezaupljivo me je pogledal. Odgovarjal je kratko, odsekano.

»Ali me popelješ k sebi?» sem vprašal. «Kupim vse lampijončke.»

Pomislil je in dejal:

«Tu so! Kupitel!»

Ni prosil. Samo ponudil.

«S teboj grem.»

«Revni smo.»

Njegovi odgovori so bili izbegavajoči, in v meni se je pojavila radovednost in sum, ali ni to morda res samo pohajkovanje, beračenje, kakor ti veliš in kakor sem tudi jaz mislil. Zato sem hotel, da vidim, kje je doma in kako je tam.

Povedel me je.

Pod streho, v majhni sobici s štedilnikom v kotu je bil doma. Pripogniti sem se moral, ko sem stopil v sobo.

In kaj sem videl?

Na postelji — ako se sploh sme tisto imenovati postelja — je ležal otrok, deklica treh let, v hudi vročici. Spala je. Obraz je bil ves rdeč, znojen in naglo je soplala. Za polomljeno mizo je sedelo dekle kakih dvanajstih let in krpalo fantove hlače. Njen obraz je bil izmučen, bled, oči udrti.

«Gospoda sem pripeljal», je rekel deček in pokazal name. «Hotel je na vsak način videti naše bogastvo. Kupil je vse lampijončke. Evo denarja. Drugi niso kupili nič, čeprav jih je bilo veliko in bogatih.»

Deklica je vstala in me gledala. Ni vedela, kaj bi rekla, in jela brisati edini stol, rekoč:

«Sedite, gospod!»

Nato je stopila k postelji in obrisala potno čelo bolnemu otroku.

«Kje pa imate mater?» sem vprašal.

«V bolnici,» je bil odgovor. «Na prsih je zbolela, veliko je delala in odpeljali so jo v bolnico.»

«Že dolgo tega?»

«Že dolgo», je odgovorila in se zamislila. «Trikrat je že bila nedelja od takrat.»

«In vi trije ste sami?»

«Sami, gospod.»

«Kako pa živite?»

To vprašanje se mi je izvilo nehote.

«Jaz pomivam podnevi v kuhinji posodo pri neki dobri gospe in pometam stopnice,» je odgovorila.

«Jaz pa delam lampijončke in druge igrače, je pokazal deček nase, in Zorica mi pomaga. «Zvečer pa jih prodajava.»

«Tudi Zorica?»

«Tudi. Samo prehladila se je zadnjič. Veter je pihal in dež nas je namočil. Pa se je prehladila.»

«Pa oče? Kje imate očeta?»

Deček je povsili glavo. Dekle je zopet otrlo potno lice bolne sestrice. Nato je reklo tiho: «V vojski so ga ubili.»

Za srce me je zgrabilo. Za grlo me je prijelo in začutil sem bolečino v očeh. In prizor tam v restavraciji se mi je pokazal pred očmi. Bogati, siti ljudje so dečka z lampijončki kot nadležnega berača pognali na cesto.

Dekletce v postelji se je zganilo, zastokalo in odrplo oči.

«Žejna sem», je zaprosila s suhimi usti.

Sestra ji je vlivala z žličko vodo v usteca. Zagledala je mene, me gledala, se sladko-bridko nasmehnila in zašepetala:

«Atek?»

«Spi, Zorica, spi,» je šepetala sestra. Dekletce se je še enkrat ozrlo name in zopet reklo:

«To je atek?»

Nato je zaprlo oči in zopet sem slišal njegovo naglo dihanje...

Tisto noč nisem spal, da veš. Kako sem uredil in kaj sem ukrenil, ne bom pripovedoval. Ni potrebno, ali povem ti, da tisto noč nisem spal. Strašno...»

Pil je in odrinil kozarec od sebe. Naslonil se je na mizo in rekel:

«Tragedije. Dušo trgajoče tragedije. In nikogar ni, da bi jih gledal in plačal vstopnino. Če se slučajno samo hoče dvigniti zastor, ga ne puste dvigniti, ampak se jeze: Beračija! Zato ne plačamo vstopnine.»

Molčala sva in odšla. V moji duši pa je bilo toliko grenkobe, da tisto noč, kakor moj prijatelj nekoč, nisem mogel zaspati. Pred menoj je stalo nepremično vprašanje, ki še danes hodi z menoj:

«Ljudje, ljudje, kdo ste sploh in čemu ste podobni? Ali ste mar res tistemu, kakor je zapisano v knjigah in kakor govorite, da ste?»

Mile Klopčič:

Huda ura.

(Vzhodni motiv.)

Jug, sprva ves voljan,
je pobesnel v orkan.

Ko v ozkih sobah si živel,
si ljubico me rad imel.

Zdaj, ko v palačah živiš,
me niti v goste ne želiš.

Jug rjove, tuli,
drevesa v lokah puli.

Vihar podira bilke in orjake.

Očital si mi vse napake;
a kar sem dobrega storila,
je tvoja misel zatajila.

Jug rahlo se podi
in žejnim leham dež rosi.

Ko v bedi za življenje sva skrbela,
kako iskreno, složno sva živela.

Pa si dorastel in bogastva si nagraabil
in si — pozabil...

Jaro Hilbert: Portret, izvršen v tem poletju na oddihu v Ljubljani.

Jaro Hilbert

V poletnem času se je mudil v Ljubljani več mesecev mladi slovenski slikar Jaro Hilbert. Prišel je v Ljubljano na oddih po triletnem napornem delovanju v daljnem Egiptu. Zanimalo me je sestati se z njim, ker sem zasledoval že pred njegovim odhodom v tujino njegovo delo, ki sem ga presojal morda drugače kakor drugi. Videl sem v njem mladeniča z močno voljo in jakim hoštenjem, a tudi slikarja, obdarjenega z lepim talentom in solidnim znanjem, in sem pričakoval, da bo začel na tej

poučeval profesor Koželj, ki je kazal za nadarjenega mladega risarja posebno zanimanje. Vedno večja je postajala v njem želja, da bi se po maturi posvetil slikarskemu poklicu. A pri tem je imel hudega nasprotnika v očetu, ki si je zamislil bodočnost svojega sina v solidnejši inženjerski stroki. Moralo je priti celo do razpora med očetom in sinom, ker je bila očetova volja nezlomljiva, a sinovo hrepenenje po akademiji preveliko. Tako je prišel Jaro v Prago brez vsakih sredstev, a je bil takoj sprejet na akademijo. Posrečilo se mu je celo dobiti lepo stipendijo, ko je pa ta po prvem letu prenehala, je nastopil bridki čas, v katerem se je moral Hilbert vzdrževati z bornimi dohodki instrukcij in najrazličnejših drugih del. Tak način življenja seve ni koristil njegovemu zdravju, a premagal je tudi razne bolezni in po šestih letih končal specialko pri prof. Thieleju s častnim priznanjem profesorskega zbora. Še tisto leto je priredil svojo kolektivno razstavo v Ljubljani v družbi s tovarišem kiparjem Stovičkom. Isto leto pa je tudi izgubil očeta, ki se je končno sprijaznil s poklicem svojega sina.

Razočaranje po prvem poizkusnem nastopu v Ljubljani ga je gnalo v tujino. Odločil se je potovati v Egipt.

Brez potrebnih priporočil, ne da bi poznal v Egiptu običajne jezike, še manj pa vplivne osebe, je prišel spomladi leta 1926. v Kairo. Ondi je našel nepričakovano gostoljubje in vsestransko pomoč pri jugoslovenskem poslaniku pesniku Dučiću, prav tako pa tudi pri češko-slovaškem poslaniku Hurbanu. Ni trajalo dolgo in uveden je bil v najboljšo kairsko družbo, kjer je takoj začel dobivati sicer izpočetka še manjša naročila portretov in slik, s katerimi se je mogel za silo preživljati. Ko je pa leta 1927. ustanavljal takratni minister prosvete Chamsipaša državno slikarsko šolo, si je izbral Hilberta kot prvega profesorja na tem zavodu. Vendar pa ni bil imenovan, ker se je posrečilo italijanskemu fašistu Innocentiju s še večjo protekcijo ugrabiti to službo. A Hilbert ni mnogo razmišljal o tem, ampak se je odločil k energičnemu odgovoru: priobčil je v listih oklic, s katerim je naznanil ustanovitev svoje lastne privatne umetniške šole. Odziv je bil presenetljiv: prijavilo se je tako veliko

Črna Eva. (Olje.)

podlagi iskati svojo umetniško pot. Želel sem si ob času njegovega prvega nastopa v Jakopičevem paviljonu, da bi našel pravilno razumevanje v naši kritiki, a sem se moral — kakor že mnogokrat — prepričati, da ona ne umeva svoje, rekel bi, pedagoške naloge, zaradi katere bi smela brez skrbi za svojo reputacijo uporabljati bodrilne besede pri začetniku, ki gleda z zaupanjem in vero v bodočnost. Zato se nisem začudil, ko je Hilbert kmalu po tisti razstavi zapustil Ljubljano in šel iskat uspehov v tujino.

Dobra tri leta so šele minila od tedaj, a kaj pomeni ta razmeroma kratka doba v življenju stremečega umetnika, nam je živa priča prav ta umetnik.

Ozrimo se najpoprej nekoliko na dobo Hilbertovega prvega umetnostnega udejstvovanja, da bomo mogli pravilno oceniti njegove uspehe v Afriki.

Jaro Hilbert je bil rojen in je vzrasel v Krškem kot sin češkega inženjerja. Okolica, ki je v njej živel, še več pa šole, so napravile iz njega Slovenca in vnetega Jugoslovana. Temu se ne bomo čudili, če pomislimo, da je drugoval na ljubljanski realki, kamor je bil prišel iz Krškega, Endlicherjevemu krogu prevratnih ekstremno jugoslovensko orientiranih srednješolcev. Na tem zavodu ga je

Izgnani. (Olje.)

število dijakov, da je mogel že jeseni leta 1928. otvoriti svojo šolo v lastnem ateljeju. Ko je konec šolskega leta priredil razstavo risb in slik svojih učencev, je bila splošna kritika v vseh kairskih listih nad vse ugodna, medtem

Motiv iz gorenjega Egipta. (Akvel.)

ko je njegov italijanski konkurent doživel s svojo prvo šolsko razstavo občuten fiasco. Tako je prišel torej Hilbert v razmeroma kratkem času — kakor pravimo — na konja.

Da je dosegel naš slikar v razmeroma kratkem času tako zaupanje od strani kairske publike in posebno umetniškega naraščaja, seve ni samo uspeh Hilbertove organizacijske sposobnosti, ampak temelji v njegovih lastnih umetniških uspehih. V Kairu se prirejajo letne razstave v tamošnjem Salonu pod protektoratom kralja Fuada. Že pri prvem nastopu v Salonu je kritika pohvalno omenila Hilbertova dela. Vendar ga ta pohvala ni posebno veselila, ko je spoznal, da druguje v razstavi tudi diletantom. Zahteval je od sekretariata razstave, da izvrši strogo ločitev diletantskih del od umetniških. Ker tega ni mogel doseči, je priredil rajši svojo kolektivno razstavo v lastnem ateljeju (glej sliko).

Kairski listi (La Liberté, La Patrie, La Bourse Egyptienne in dr.) so prinesli o njegovih kolektivnih razstavi kakor tudi o omenjeni družabni prireditvi članke, polne hvale za mladega umetnika. Ko je razstavil prvič v Salonu, je priobčila «La bourse Egyptienne» celo Hilbertov portret k članku naslovljenemu: «Un jeune peintre yougoslave», medtem ko ostalih udeležencev na razstavi sploh ni omenila. Izkratka: Hilbert si je v teku treh let pridobil v Kairu ugledno mesto, da mu je zagotovljena lepa bodočnost.

Sestal sem se s Hilbertom v prijaznem kopališču Kozleziji, kjer mi je pripovedoval svoje egiptovske doživljaje. Še bolj ko ti, so me pa zanimala njegova dela, zato me je gnala radovednost, da sem se čimprej oglasil na njegovem ljubljanskem domu. Tu mi je pokazal celo vrsto oljnih in akvarelnih slik ter reprodukcij večjih del, ki so prešla v tuje lastništvo. Vsa ta dela kažejo zanimiv

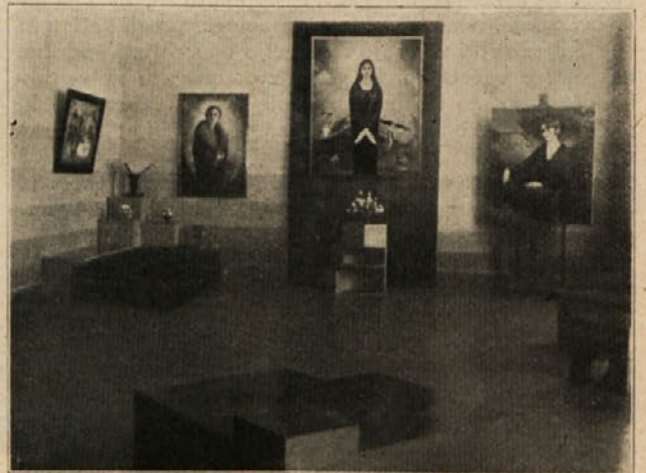
in svojevrsten umetniški razvoj, ki ga, odkrito povedano, nisem pričakoval v tej smeri. Besedo o tem razvoju prepuščam umetniku samemu:

Ko sem prišel iz akademije — mi je pravil — sem imel pravilno risarsko in tehnično podlago, a nisem bil orientiran v nobeno izrazito slikarsko smer. Najbolj me je zanimalo operirati z barvnimi efekti in sem zato kazal v nekaterih delih morda impresionistično maniro. Ko sem pa prišel v Egipt in sem z rastočim zanimanjem študiral kraje, ljudi in njih domove, me je predvsem fascinirala globoka resnoba vseh objektov. Ta resnoba se je zrcalila posebno v enostavnosti in malobarvnosti. Če sem izkušal podajati značilno stran videnih predmetov, sem se prepričal, da ni važna njih barvitost, temveč njih oblika. Zato sem nekako sam od sebe opuščal način realističnega posnemanja predmetov in podčrtaval njih linijo. To me je privedlo do tiste malobarvne palete, ki mi služi bolj za risanje kakor za slikanje. A tudi v risbi sami sem jel opuščati vse nepotrebne malenkosti, ki niso značilne za celotni učinek.

Sedaj si pa pogledjte egiptovske pokrajine! Pesek, pesek in pesek. Hiše, zgrajene iz blata v najčistejšem naravnem konstruktivizmu. Povsod kockaste ali polkrožne oblike. Ljudje v dolgih haljah, palme in druga drevesa v jasnih, tudi enostavnih oblikah. Ni čuda, da sem moral postati «moderen», če hočete, a to ne zaradi posnemanja Picassov in Pechsteinov, ampak skoraj nisem mogel drugače. Ne pozabite, da sem gledal tam doli dan za dnem ostanke starodavne umetnosti iz staroegiptovske dobe, ki delujejo prav s svojimi primitivnimi, a vendar tako krasnimi izdelki na gledalca z elementarno silo. Ali me zdaj razumete? Ali mi verjamete, da mi je vsé to vsililo novo mišljenje o slikarstvu? Bil sem tudi v Grčiji. A tam sem morda še bolj občutil posebnost egiptovske stare umetnosti. Grška klasika se mi je dozdevala kakor nekaka dekadenca, kakor ples življenja veselega, bahantsko razpoloženega ljudstva, ki živi samo zato, da živi, medtem ko so Egiptčani pri vsaki ustvaritvi mislili na včasno posmrtno življenje s svojimi monumentalno enostavnimi, a vendar fantastičnimi prizori. Nikdar bi ne mogel samo z lučjo in barvo kakor tudi z vsemi zakoni zračne perspektive dati izraza tej egiptovski puščobi, tej egiptovski puščobi, tej mrtvosti, tej otožnosti...

To je bil vzrok — je končal — da sem se obrnil v smer, ki se Vam zdi morda pretirano «moderna».

Nikakor ne, sem odvrnil, razumem Vas popolnoma, in bi samo želel, da bi tudi drugi naši modernisti tako globoko doumeli vzrok svoje umetniške orientacije.

Pogled v Hilbertov atelje. (Fotografski posnetek.)

Fot. C. Rudolph]

Mary Wigmanova
(K članku «Nova plesna umetnost».)

Phct. C. Rudolph

Mary Wigmanova: Ples čarovnice

Fot. C. Rudolph

Dva prizora iz plesnih uprizoritev Mary Wigmanove

Fot. C. Rudolph

Angelo Cerkvénik

A. Bambič: Angelo Cerkvénik.

Konec maja je ljubljanska drama uprizorila Cerkvénikovo dramo «Greh» v režiji in inscenaciji Vala Bratina. Sodelovali so ga. Gabrijelčičeva in gg. Bratina, Jerman, Kankler in Murgelj.

Angelo Cerkvénik iz Pazina v Istri se je predstavil javnosti s povestjo «Pogovori», ki je vzbudila mnogo pozornosti zaradi nove in popolnoma samonikle oblike i notranje i zunanje. «Pogovori» so tih, a intenziven in globok protest proti vojni in obenem nadvse zanimiva psihološko-seksualna studija.

Takoj za «Pogovori» se je oglašil s «Prostitutko Jošo». Ze sam naslov svedoči, da je šel Cerkvénik za slovenske šentflorjanske razmere preko vseh mej dostojnosti. «Prostitutka Joša» je v bistvu nadaljevanje «Po-

govorov». S to povestjo si je Cerkvénik ustvaril močen kader čitateljev in utrdil pozicijo v slovenski «nepriznani literaturi».

Napisal je še dve večji povesti: «Mariško», vojno povest uboge žene, ki je težko kaznovana za grehe drugih, in «Skrozi meglo», predvojno povest nedolžne deklice, ki jo javno mnenje šiba zaradi nje grehov. V zadnji dobi je napisal izredno simpatično in prvo lirično ljubezensko zgodbo «Esfira, povest o votlih očeh». Poleg teh daljših povesti je napisal še večje število novel, izmed katerih naj omenim novelo «Padel za domovinò», ki je prevedena tudi v nemščino.

Valo Bratina,

ki je režiral in igral glavno vlogo v «Roki pravice» in «Grehu».

Valo Bratina: Scena za Cerkvénikovo «Roko pravice».

Brez dvoma pa leži njegova moč v ustvarjanju drame. Začel je s «Kaverno», ki se godi v prvi liniji na fronti in nam zelo verno in z močno sugestivno silo predstavlja dvojno življenje na fronti: življenje moža in življenje oficirja. Uprizoritev tega dela ni bila nikjer dovoljena. S tragedijo «V vrtincu» je stopil prvič kot dramatik pred slovensko javnost in doživel lep uspeh. Znani slovenski režiser in inscenator Valo Bratina je v Narodnem gledališču v Mariboru uprizoril to delo z izredno dobrim uspehom, kar je dalo cenzuri povod, da je tretjo reprizo prepovedala — zaradi nemoralnosti.

Napisal je «Greh», vsakdanjo tragedijo s seksualnim obeležjem, kjer pravi: Greh je samo posledica kazni. Kazen in greh sta dva identična pojma, kajti vsaka kazen je nov greh. «Greh» je uprizoril Valo Bratina in vsa slovenska alfredkerovska kritika uspeha ni mogla zmanjšati.

Po «Grehu» je Valo Bratina uprizoril še tretji del te «seksualne» trilogije «Očiščenje», ki jo je slovenska kritika kot «izrazito seksualno-analitično zadevo» odklonila. In vendar je tudi v tej stvari samo kolorit seksualen, bistvo pa nima s seksualnostjo nobene zveze. «Očiščenje» je dvojna drama, drama žene in drama moža.

«Očiščenje» kot drama žene pomeni: trpljenje v življenju je ustvarilo iz žene svetnico, ki ji je bilo dano govoriti iz oči v oči s samim Bogom, ki je njena največja ljubezen. Našla je pokoj v nirvani, kamor ji je pokazal pot sam Krist.

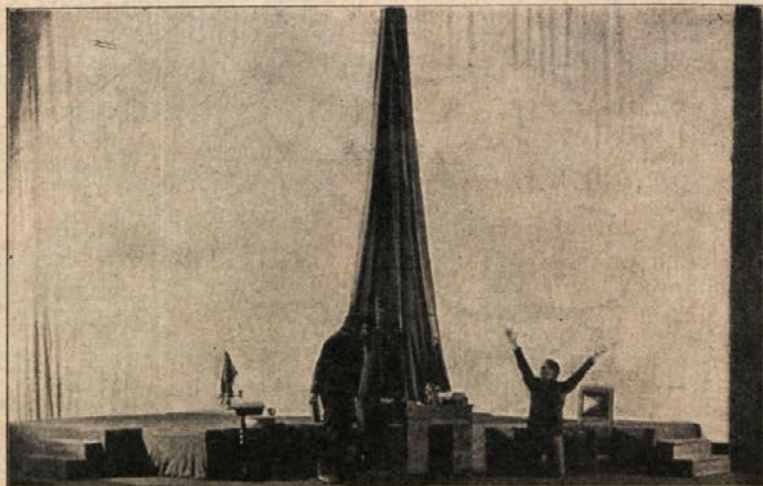
«Očiščenje» kot drama moža pomeni: sam ne moreš proti družbi opraviti nič. Družba te stare, če ne poskušaš proti družbi dvigniti družbo, proti organizaciji organizacijo. Anarhizem je muzika božičnosti.

«Očiščenje» kot drama vseh pomeni: sami ste krivi, da trpite.

«Roka pravice» najnovejša Cerkvnikova tragikomedija je stvar, ki jo je lansko sezijo uprizorilo ljubljansko narodno gledališče v režiji Milana Skrbinška. — Tragikomedija sanjača in strahopetca, katerih je v življenju 99 odstotkov. Medtem ko so se starejši literati

nad stvarjo škandalizirali, je doseglo delo pri mlajši literarni generaciji in mladini sploh popoln uspeh.

Mirno lahko trdim o Cerkvniku, da si je s svojimi deli ustvaril med slovensko mlado generacijo pozicijo, ki jo zaman skušajo omajati sterilne bezniske sile. In še to: Cerkvnik je šele na začetku svojega pohoda. F. D.

Valo Bratina: Scena za Cerkvnikovo «Roka pravice».

Ita Rina in „Erotikon“

V drugi polovici maja letošnjega leta je predvajal kino «Ljubljanski dvor» prvi film, v katerem igra prva slovenska filmska igralka Ita Rina-Ida Kravanja glavno vlogo. Film sam je bil dogodek, za nas je bil zaradi Ite Rine dvakraten. Je eden izmed redkih filmov, kjer se z največjo resnostjo prikazujejo ljubavne intimnosti mladih ljudi, problemi in konflikti ljubezni. Ta odkritosrčnost, zlasti v I. dejanju in v II. dejanju prizori porodnih bolečin, so naravnost iznenadili človeka, zakaj Ita Rina je igrala z vsem doživetjem mlade igralkice. Človek je videl še po predstavi dolgo časa s svojimi duševnimi očmi njen ljubki obraz, tiste hrepenenja polne oči, ki so v II. dejanju globoko očitovale trpljenje zapuščenega dekleta. Motiv sam na sebi je povsem vsakdanji. Mlado železničarsko dekle se zaljubi v mladega, a razposajenega in nestalnega fanta, ki jo hitro zapusti in zamenja Itino čisto ljubezen s poročeno damo dolgočasnega debeluharja. Ita išče sreče v zakonu z drugim, a ker ne najde ljubezni, ker še vedno hrepeni po prvem, se ob prvem srečanju z njim povrne k njemu, a spozna v zadnjem trenutku, da jo vara vnaprej. Tedaj se odloči za težek korak: povrne se k svojemu možu, ki ga sicer ne ljubi, s katerim se samo razume. Da zbeži iz vzdušja, iz mesta, kjer se je vse to zgodilo, odpotuje z možem v Pariz. Njenega fanta je med tem ustrelil ljubosumni soprog, s čigar ženo se je pajdašil in ki jo je zamenjal za Ito. To je v glavnem vse. Stara, velikokrat že pripovedovana zgodba, ki pa jo je režiser s svojimi igralci zelo osvežil, zlasti zaradi življenske vernosti, s katero prikazuje razne prizore iz ljubavnega življenja. Tako je postala zgodba zanimiva, močna, in je govorila človeku v njegovo notranjost z močnim igranjem glavne igralkice. Ita Rina je svojo nalogo častno izvršila. Ne preseneča kakor kaka ameriška filmska zvezda, ampak preprosto in pristno govore njene oči, njen obraz — vse. Lahko je ponosna. Mimogrede samo zabeležimo kot kronisti, da se je gotovo slovensko časopisje topot spet dobro od-

rezalo. Komaj nekaj vrstic so prinesli o njenem prvem nastopu, zato ker... Sicer pa je treba iti preko slovenskih razmer in če bo šla Ita po poti svojega prvega filma naprej, pride tudi brez slovenskega časopisja do cilja. Pred kratkim je prinesel nemški filmski časnik vest, da je prevzela glavno vlogo v filmu «Galgentoni». Filmski tekst je napisan po drami puntarskega nemškega pisatelja-reporterja Egon Erwin Kisch. Film bo zaradi svojega resnega literarnega ozadja prav gotovo dogodek. Filmski tekst piše Willy Haas, urednik lista «Literarische Welt», režira praški režiser Karl Anton, poleg Ite Rine igra Franc Lederer. Proizvaja tvrdka Merkurfilm.

Ferdo Delak, Berlin:

Nova plesna umetnost*

V študiju nove gledališke umetnosti, ki združuje vse pridobitve novih umetniških hotenj, sem postal pozoren na zastopnike nove plesne umetnosti Rudolfa Labana, Märy Wigmanovo in Gret Pallucco. Mojstre plesne umetnosti, ki so si s svojim znanjem utrlj pot v svet, sem spoznal na njih večerih, v klubu mednarodnih umetnikov pa sem se z njimi pobliže seznanil in izkušal prodreti v teorijo njih umetnosti. Zaradi lažjega razumevanja njih dela in idej pa posežem malo nazaj k prvim virom in bojevnikom novega plesa.

I.

Začetek nove plesne umetnosti pomeni prelom s tradicijo baleta, pristnim otrokom baroka in rokokoja. Cilj baleta je bil: razkošna paša očem. Mehanični drill, ki je dopuščal rokam in nogam največjo elastičnost, ostalega telesa ni izrabljal. Baletka je bila marioneta, ki je vzvišeno dvorno gospodo zabavala s poskakovanjem po taktu glasbe. Nov razmah je nudil baletu l. 1900. impresionizem, ki je v njem našel pravi izraz svojih plesno-umetniških hotenj.

* Glej slike na strani 239 do 242.

Oni, ki vidijo v nastopih Američanke *Isadora Duncan* (okrog 1902 do 1903) začetek novega plesa, utemeljujejo svoje nazore z zavednimi protesti Duncanove proti staremu baletu. Isadora Duncan je bila strastna oboževalnica antične umetnosti in vzorci njenih na telo vlitih in čudovito enotnih plesnih kostumov izvirajo iz slik na starih grških vazah. Kljub vsemu spoštovanju, ki ga dolgujemo Duncanovi za nje pogum, da je prelomila s tradicijo baleta, vendar ne moremo reči, da je bila kot plesalka v pokretu nove plesne umetnosti osebnost izrazitega pomena. Nje pomen tiči v tem, da je bila prva, ki je odložila prepono in baletne copatke, da je nastopala bosonoga in v plesu dala izrazno možnost vsemu telesu.

Bila je prva, ki je na podlagi glasbene spremljave ustvarjala izrazito ritmično-dramatične slike. Važnejši so njeni teoretični spisi, ki so v glavnem pripomogli njenim naslednikom in naslednicam do zmage. (Ples bodočnosti. Jena. Eugen Diederichs Verlag. 1903.)

Skoro hkrati z Duncanovo je stopila pred javnost *Ruth St. Denis*, ki je našla v svečanih, kulturnih azijskih plesih izraza svoji umetnosti. Kakor Duncanova je bila tudi Denis le epigon, popolnoma odvisna od indijskih vzorov, pokazala pa je prva v zgodovini nove plesne umetnosti, da je ples lahko svečan, če že ne verski kult. V tem je prednica velike umetnice *Mary Wigman*, ki je pozneje sama iz sebe in ne oziraje se na predhodne vzore našla ta cilj modernemu kulturnemu plesu.

V komaj se razvijajoči novi ples so prinesle novo življenje sestre *Wiesenthal*. Te so v razposajenem rajanju dajale na zvok valčka izraz vesele mladosti, ki je bila končno sproščena tesnih spon tradicije. Na stilistični razvoj pa ples te vesele trojčice ni vplival.

Zanimiva pojava je *Olga Desmond*, ki je bila prva gola plesalka in je hotela ideje Duncanove izpopolniti in izvesti. Še pred *Labanom* je delala na koreografiji (*Rhythmographik Leipzig 1910*), ki je pa tako komplicirana, da je pri praktičnem delu neuporabna.

V knjigi «*Mary Wigman*» imenuje *Rudolf von Delius* plesalca *Klotilda von Derp* in *Aleksandra Saharova* prehodni pojavi v boju za novi plesni izraz.

Klotilda von Derp je dala v plesni obliki izraz čuvstvovanja in hotenja mlade deklice. *Saharov*, pristen Rus, pa je nanovo oživil starorusko mistiko (ideje baroka ironizira po vzoru *Beardsleya*) in grške plesne, pokazal je pa tudi v moderni obliki svoje veliko znanje.

Poleg teh najvažnejših prednikov modernega sloga imenuje zgodovina novega plesa še celo vrsto borcev za nove plesne ideje, ki se mi pa v razvoju nove plesne umetnosti ne zde važni.

Kot reakcija na površnost baleta so izkušali plesni mojstri dati plesu gotovo literarno vsebino, celo filozofske ideje so izkušali v plesni obliki izraziti. Jasno je, da tovrstni poizkusi niso mogli privedi do novega plesnega sloga, ampak k pantomimi, katere se je oprijel ekspresionizem (okrog 1918 do 1920). Iz teh poizkusov so nastale strahovite groteske *Hilde Schewior* in *Grite Hegesa*. Tudi *Valeska Gert* in *Ernst Matrey* spadajo k tej skupini modernih pantomimikov. Nova abstraktna plesna umetnost hodi po drugih potih. Njena ustvariteljica sta *Rudolf von Laban* in *Mary Wigman*.

II.

Kaj je in kaj hoče novi abstraktni ples? Njegovo vsebino in cilj razložim najlaže, če si ga ogledamo v zvezi s slikarstvom in plastiko, odnosno v zvezi s celokupno kulturo našega časa.

V naši epohi stremi umetnik po razjasnitvi in poglobitvi. Umetnosti se vračajo k svojim prvotnim že danim

možnostim in sredstvom. Sodobni slikar ne «slika» več narave, to je: njegovo ustvarjanje ni več naturalistično, in tudi ne «ustvarja» več slik, katerih barve in linije bi bile očesu dopadne. Neodvisen od teh norm, ki so že skoro brezkončno dolgo vladale estetičnim občutjem kulturnih narodov, «konstruiral» sodobni umetnik svoje slike iz oblike in barve tako, da ustvarja, svojemu nestransnemu ritmu sledeč, novo umetnino. Vsi veliki umetniki vseh časov so ritmično komponirali, njih kompozicije pa so bile prenatrpane z momenti historičnih interesov. Sodobni slikar je svoja umetniška sredstva oprostil vsega balasta. On ustvarja abstraktno, ker uporablja pri kompoziciji le resnična sredstva svoje umetnosti: obliko in barvo.

Katera so torej dana in čista izrazna sredstva plesa? Ples je umetnost, ki sestoji iz gibov človeškega telesa, prav tako kakor je glasbena umetnina zgrajena na zvokih. Oboje pa je umetnina šele tedaj, če sledi iz gibov in zvokov višje, ustvarjajoče ideje, če je ritmično komponirana.

Ritmike tu ne smemo zamenjavati z metriko ali taktom, ki predstavljata čisto omejene možnosti in oblike ritma. Moč prostega ritma, ki ni navezan na gotove časovne intervale, je skoroda še neznana. Plesna umetnina obstoji torej iz čisto ritmično določenih telesnih gibov v prostoru. Impulze gibanja in kretnje prejema plesalec iz prostora, katerega napetost in omejenost izkūša dojeti in predstaviti. Ples je prostorno ustvarjanje. Plesalec je soroden kiparju in arhitektu, zato pravimo o moderni plesni ustvaritvi, da je ali živa plastika ali živa arhitektura. Tesni gib podčrta in ojači kostum. Za kostumiranje plesalca ni pravila. Gotova barva ali oblika kostuma podkrepí gotovo linijo kretnje, če z njo harmonira; lahko pa z njo kontrastira in iz tega kontrasta nastanejo nove izrazne možnosti. Izbira kostuma je stvar ustvarjajočega umetnika. Vsak kostum, ki ustreza intencijam, je «pravilen» in «lep». Kar se golega plesa tiče, pa velja tole: Če plesalcu za podajanje gotove duševne vsebine ni dana nobena druga možnost izraza ko golota, bo to izbral. Umetnik je namreč suveren gospod svojih sredstev. Cilj vsake umetnosti je, kakor pravi mojster abstraktno umetnosti *Kandinsky*, zunanji izraz notranje vsebine. Umetnik mora uporabiti tista sredstva, ki jamčijo njegovim nameram in čuvstvom za popoln izraz. Plesalcu je torej dovoljen vsak gib in vsak kostum, le tisti ne, ki naravo «posnema». V tem slučaju bi pač plesalec postal igralec.

Da postavlja moderni plesni umetnik vse telo v službo umetnosti, sem že rekel. Pogoj modernega plesa je ritmična gimnastika, ki daje telesu možnost funkcije in vzbudi v njem čut za krettno in prostor. Moderna gimnastika stremi k umetniškemu plesu. Balet vzgoji v rafiniranem, nehigijeničnem šolanju gotove mišične dele za čisto svojevrstne gibalne možnosti. Torej vzgoja, ki nudi le malokaterim umetnost, in zopet umetnost, ki je le maloštevilnim namenjena. Moderna gimnastika bo kmalu usposobila mlade ljudi, da bodo lahko na plesnih umetninah sodelovali. Sodelovali, pravim. Ne plesali. Biti plesalec, se pravi produktivno ustvarjati. Primer: kakor se prilagodi izvajajoči muzik v orkestru željam komponista.

Za igranje na instrumentu je treba imeti že dan, prirojen talent, čeprav izvajalec sam ni ustvarjajoč umetnik. Čut za gibanje, prostor in ritem pa je vsakemu zdravemu človeku prirojen.

Tako lahko postane ples tudi v naših dneh zopet nositelj nove skupnosti, ki bo ovrgla ozke meje posameznikov.

Upravičeno pravi Šikovskiy: V zvezi glasbe z govornimi zbori bo zraslo gledališče bodočnosti, ki je poklicano, da sprosti človeške duše spon vsakdanjosti.

Po vsem sedanjem lahko vsakdo sklepa, da je moderni ples od godbe popolnoma neodvisen. Moderni plesalec ne pleše «na takt godbe». Prav tako kakor zavrača plesalec v svoji umetnini vsako literarno podlago, tako tudi glasba pri njegovem ustvarjanju nič ne pomeni. Novi plesni umetnik postavi čustveno vsebino ali umetniški impulz naravnost v ritmično krettnjo. Če spremlja plesalca pri plesu klavir ali udarci na gong ali pavke, je to le zaradi večjega učinka na duše gledalcev. Resnična plesna umetnina lahko torej, odnosno celo mora učinkovati brez glasbene spremljave.

Balet si brez glasbe ne moremo misliti. V baletu ni noben lastni ritem učinkovit. Ples baleta le ilustrira in upodablja ritem glasbene umetnine. Plesna umetnina baleta je iz treh ozirov nesvobodna: Predysem je suženj glasbe, dalje je navezana na gotovo literarno vsebino, brez katere si baleta ne moremo misliti, in tretjič je glavni cilj baleta «gracija» in navidezna zmaga giba, ki je pa končno le omejen. Balet je torej naturalistično pantomimičen, ker nekaj predstavlja, in dekorativen, ker išče prijetne krettnje. Naturalizem in dekoracija sta pa le tedaj umetniško upravičena, če služita umetnini kot pripomoček, ne pa kot samostojna umetnina.

Prost vsake podreditve sorodnim umetniškim panogam, prost neumetniškega naturalizma in prost zastarelih «lepotnih idealov» buržuazne tradicije se je razvil novi ples v kratkem času v veliko, slogovno čisto in svobodno umetnino, oddaljeno osladnim revijskim gledališčem in kabaretnim ter varietetnim zabaviščem.

Upam, da sem v tem omejenem prostoru dovolj jasno razčistil vprašanje nove plesne umetnosti. Mnogo bi se dalo še teoretizirati o čudovitosti novega plesa. A pridimo k plesnim umetnikom našega časa.

Pogovor o novih knjigah

III.

Naši čitatelji naj nam blagovolijo oprostiti, da se nekajkrat nismo kar nič oglasili v «Domačem prijatelju». Počakali smo, da se nam je v poročevalsko torbo nabralo več knjig in publikacij, o katerih bomo zdaj v jesenskih in zimskih uricah, ki so čitanju in razmišljanju o knjižnih novostih bolj ugodne, zapored lahko pokramljali, mirno in na kratko seveda, kakor je to že naša navada.

*

Le posezimo po prvi knjigi! Martin Brbèk je njen naslov. Napisal je to povest Ivan Podržaj, izdala in založila pa jo je nova slovenska založba «Luč» v Ljubljani. Pisateljevo ime poznamo zadnja leta iz podlistkov v slovenskih dnevnikih in po odlomkih v «Življenju in svetu», kateremu je sourednik. V knjižni obliki je izdal že tudi zbirko novel. Pričujoča povest je resna reč, četudi temu ali onemu ozkotirnežu ne bo všeč, ker realistično riše težko življenje «človeka brez poklica», človeka, ki bi se ne smel roditi, zlasti ne na naši zemlji. Kar naravnost povejmo: sin podeželskega župnika je, zakrknjenega, ostrega človeka, je bil siromak in trpin, zapostavljenec, ki mu nihče na svetu ni storil trohice dobrega, zaničevanec, da na dolgo in široko ne takega, sirotek, zaostalec v očeh sovaščanov, revež po duhu in po delu in v sodbi soljudi. Podržaj pa ga je pokazal naravno dobrega in ginljivo pristnega, plahega, a bistrega po srcu in volji, po dejanju in nehanju. Izbral je zanimiv problem.

Povest ima dokaj malo vnanjih dogodkov, vse je na zunaj zgoščeno v tiho vaško življenje brez bučnih in

hrupnih senzacij, ki jih tako vneto išče sedanja modna literatura. V notranjih dogajanjih je pa povest močno razgibana ali vsaj primerno polna. Pripovedovanje spominja čisto na Cankarja. Pisatelj piše lep jezik, slog mu je čeden, gibek in premišljen. Veliko vlogo ima dialog, to dela povest živahno in prikupno. Knjiga, ki obsega 120 strani, je šele prvi del trilogije. Da bi bilo nadaljevanje tudi tako posrečeno!

*

Zanimivo mladinsko knjigo, ki bo pa v sedanjih avanturistični dobi odkritij in razkrivanj zelo priljubljeno štivo tudi odraslim, je založila ljubljanska Tiskovna druga: Fridtjov Nansenov potopis: V noči in ledu. Priredil ga je znani književnik Fran Albrecht. Delo je lično izdano, diči ga več slik v bakrotisku in zemljevid prepotovanega ozemlja. Gre za popis znamenitega norveškega raziskovalca, ki je poskušal v letih 1893. do 1896. prodreti s pomočjo izredno močno zgrajene ploščate ladje «Fram» (to je: «Naprej») na severni tečaj. Avtor izredno dramatično, svojevrstno krepko in ginljivo resnično riše težavno pot skozi noč in led z drugim Johansenom in dresiranimi psi, boje s kruto tečajno naravo, nečuvane prizore iz daljne ledene pokrajine. Knjige do konca ni mogoče odložiti. Prireditelj ni storil narobe, da je na željo založnice delo krajšal, zgostil; tudi tako prime. Prevod je zelo dober.

*

Zdaj, v jesenskih dneh, ko zapoje po naših poljih in gozdih lovčev rog in ko odmevajo stene naših gora od smrtonosnih strelov, bo marsikdo rad vzel v roke Lovske spomine novinarja Vladimira Kapusa, ki so izšli v piščevi samozaložbi iz Hrovinove tiskarne. Malokdo med nami tako temeljito in navdušeno pozna naravo, njeno prečudno, tiho življenje, njene sladkotrpke skrivnosti, njeno svatovanje in umiranje, njen srd in njeno ljubezen. Hrvati imajo svojega: Miroslava Hirtza, mi imamo Kapusa, ki se v posvečenih urah zna ves pretopiti in preliti v tajnolepo sestrico prirodu. Kar čitajte njegove črtice iz omenjene zbirke. Vsaka ima kaj posebno lepega v sebi, vsaka ti odkrije kaj novega, vsaka ti vsaj pokaže na nekaj, česar sam v podobnem položaju nisi opazil. Pripovedovanje je večinoma preprosto in prav zato prikupno in prepričevalno, pa bodi to v črticah Večer na Savi (ribolov), Rjava Mala in njeni gosači, Kralj planin, Lisičji bonbončki, Šojarji, V gorskem zatišju — ali drugimi drobnih črticah iz te sveže zbirke.

P. K.—n.

*

Jakopičev jubilejni zbornik. Uredil Fran Albrecht. V Ljubljani 1929. Izdaja Ljubljanskega Zvona. Založila Tiskovna zadruga v Ljubljani. Opremil ing. arh. Janko Omahen. 98 str. Cena broš. Din 110.—, vez. Din 140.—, poštnina Din 7.—.

Ljubljanski Zvon je proslavil šestdesetletnico svojega sotrudnika in mojstra slovenskega impresionizma Riharda Jakopiča z izdajo posebnega zbornika, ki je te dni izšel. Ta zbornik bo vzbudil pri slednjem ljubitelju slovenske knjige nad vse ugodno presenečenje, ker predstavlja že po svoji vnanosti enega najrazkošnejših, tipografsko najskrbneje izdelanih slovenskih tiskov. Jakopičevo delo je karakterizirano z reprodukcijami šestorice slik v barvastem in četvorice slik v navadnem bakrotisku. Te težko posnemljive slike s svojimi barvnimi vibracijami so podane z izredno eksaktnostjo, tako da učinkujejo zlasti nekatere med njimi («Orači») z dojmljivo točnostjo originala. Jakopičev doslej še neobjavljeni avtoportret nam pove o mojstru samem več kakor še tako obširne in natančne razlage. V literarnem delu knjige je v glavnih

Zdravje in sreča

Mamica in otročiček, vsa čista dehtita žarita svežosti, okusna, oskrbovana. Veselo zdravje se smeje z lestečimi zobmi. Dnevna gojitev s »Kalodontom« je najsigurnejša pot, da obvarujete lepoto in zdravje Vaših zob.

Sarg'ov

KALODONT

obrisih povedano vse, kar bi moral o mojstru vedeti vsak slovenski naobraženec. Poleg Župančičeve pesmi je najtehtnejša in najbolj pronikava Jakopičeva beseda, ki široko in lagodno, s čuvstveno razgibanostjo besednega umetnika črta svoje mladostne spomine. To srečanje s samim seboj in davno minilo mladostjo nam razkriva vso globoko vedrost mojstrovega duha. Tudi ostali eseji visoko presegajo kvaliteto navadnih priložnostnih člankov. Prof. Cankar skuša prodreti v skrivnosti Jakopičevega umetništva in slovenstva, F. Mesesnel pa nam predstavlja mojstra v historičnem razvoju slovenskega slikarstva, v katerem se z vso plastičnostjo odraža mojstrov veliki in vsestranski pomen. Ferdo Kozak nam v pogovorih z mojstrom odkriva njegove poglede na svet in življenje; tako globokih, človeško pomembnih misli zadnje čase pač nismo več vajeni čitati v slovenščini. Retrospektiven je Juša Kozaka članek, ki nam je otel pozabi dve dokumentarni enunciaciji Župančiča in Cankarja, ki pričata, kakšna notranja strnjjenost in homogenost je vladala med tvornimi duhovi mlade generacije ob njih umetniškem nastopu. Izmed ostalega je posebno dragocen seznam Jakopičevih del, ki ga je sestavil prof. Cankar. — V celoti je Jakopičev zbornik v naši književnosti svojevrstna knjiga, vsekakor pa spada med one prerredke tiske, s katerimi Slovenci lahko stopimo na svetovni knjižni trg. Kdor se čuti vezanega s kulturo svojega naroda, ne more mimo te knjige, ne da bi segel po njej.

GRAMOFONSKI KOTIČEK

S. K.:

O ploščah.

Kakor je reprodukcija različnih glasbenih točk na dobrem, nepokvarjenem aparatu v vseh muzikalnih oziromih popolna in zadovoljiva, tako je neznosna na pokvarjenem gramofonu, predvsem pa odpove popolnoma pri slabem ploščnem materialu. To so stranski šumi, ki so večni sovražniki vsakega aparata in ki lahko preprežejo vso lepo muziko v taki meri, da nam postane šumenje, ropotanje in brnenje neznosna muka. Ti šumi nastanejo zaradi premikanja jeklene igle na trdi plošči; čim slabša je plošča in čim večkrat uporabljamo isto iglo za več plošč, tem več stranskih šumov slišimo. Upoštevati moramo, da napravi igla na običajni 25centimetrski plošči precej dolgo pot — 200 metrov in se torej občutno obrabi. Popolnoma teh šumov ne moremo odpraviti in pri najnežnejših pianih slišimo še vedno tiho šumenje igle, čeprav se da ta malenkostni nedostatek reducirati na neslišen minimum z različnimi pomočki, kakor so n. pr. safirne igle, igle iz trsja itd. Pomagati bi si mogli samo z novim izumom; izumiti bi morali popolnoma nov način reprodukcije, torej na poseben način konstruirano zvočnico, ki bi izključila in absorbirala vse postranske šume. In to je poglavitni bodoči cilj gramofona, ki gotovo ni več daleč.

Kako se izdelujejo plošče, zanima gotovo vsakega našega čitatelja. V mislih imam seveda še stari način izdelovanja, ki je precej kompliciran, izdelovanje z membrano, ne pa novega električnega načina z mikrofonom, ki je dokaj preprost in enostaven. Najprej se napravi

glasbeni posnetek na voščeni plošči z ostro iglo s pomočjo lijaka, ki je v zvezi z membrano — prožno opno, ki spravi v tresenje piščo iglo. Od te voščene plošče napravijo v posebnih posodah odtiske iz galvaniziranega bakra. Iz bakrene matice izdelajo pozitiv iz istega materiala in nato šele negativ za končno izdelovanje plošč. Ploščna masa, ebonit, sestoji v prvi vrsti iz šelaka in različnih drugih primesi, ki so po navadi tajnost tvornice. Plošče tiskajo, oziroma izdelujejo s pritiskom 180 atmosfere (98.000 kg). Glasovna pisava je izpeljana v zarezah in jo vidimo v povečavi v obliki valovnih in oglatih linij zelo karakterističnih form. To so glavne procedure izdelovanja.

Bolni živci.

Kolikor je dni v letu, mimo toliko postaj muk mora iti nervozen človek, ker slabi, izčrpani živci grene življenje in prizadevajo veliko gorja. Trganje in zbadanje, omotica, bojazljivost, bolečine v glavi in eni ali pa na obeh straneh, šumenje v ušesih, migljanje pred očmi, motnje v prebavi, slabo spanje, potenje, trganje v mišicah, nesposobnost za delo in različni drugi pojavi so po navadi posledica slabih, razrvanih, bolnih živcev.

Kako bi se odkrižali te nadloge?

Moja ravnokar izdana knjiga razpravlja o preparatu, ki je prava dobrota za človeštvo. Pomaga na naravno čudežen način, da prično telesni organi zopet delovati, krepi hrtenico in mozeg, pa tudi mišice in ude ter daje moč in voljo za življenje.

V borbi za zdrave živce

ustvarja to sredstvo naravnost čudesa, odvaja redilne snovi do najskrajnejših mest krvnega tvorjenja, poživlja in krepi človeka in ga ohranja mladega in živahnega. Prepričajte se sami, pa boste videli, da vam ne obetam nič neresničnega, ker bom ta dva tedna, ki sledita, poslal vsakomur, kdor mi bo pisal, čisto zastonj in franko majhno škatlico za poizkušnjo in pa knjigo nekega zdravnika z vsestransko in dolgo prakso, ki se je moral tudi sam boriti s temi bolečinami.

Pošljite mi svoj natančni naslov, pa vam takoj brezplačno pošljem, kar sem obljubil.

Ernest Pasternack, Berlin, S. O.

Michaelkirchplatz Nr. 13, Abt. 465.

Splošno kreditno društvo v Ljubljani, Miklošičeva cesta 13,

sprejema hranilne vloge in jih dobro obrestuje.

Daje posojila pod ugodnimi pogoji.

«Šest dni je Bog delal,
sedmi dan je počival.»

Tako pravi sveto pismo; a tudi stari filozof Rousseau je izrekel krilatico «Nazaj k naravi», ki še dolgo ne bo zastarela. In kaj hočemo lepšega, ko nam pa narava sama, nam ljudem mestne civilizacije, nudi toliko lepega in koristnega za življenje.

Anglež in Američan sta danes gotovo tip najkomodnejšega človeka na svetu. Čeprav velja pri njih največ prislovica «čas je zlato», vendar so te mravlje moderne civilizacije najbolj pri samih sebi razvili smisel za udobno življenje. Posebno v teh vročih poletnih mesecih, ko sonce neusmiljeno pripeka in segreva ceste in ulice velikih mest, vidimo, kako pametno znajo uporabljati svoj prosti čas. Ko mine uradni čas v soboto opoldne, tedaj živi Anglež samo za svoje razvedrilo. Sicer izda v to svrhu precej denarja, toda ne z voljo, kakor mi Slovani, «da bi klatil zvezde z neba», temveč izkorišča udobnosti za svojo zabavo pametno in preudarno. Pri njem gre vse «utile cum dulci», vedno združuje ugodno s koristnim, kajti vsak odmor je zanj samo priprava za novo delo.

Kaj pomeni prav za prav beseda «week-end»? Po beseda: konec tedna (pri Nemcih *Wochenend* ali angleška nedelja), označuje pa čas od sobote opoldne, ko se zapro v angleških in ameriških mestih vse trgovine in uradi, pa tudi vse trafike in brivnice, pa do ponedeljka zjutraj. V tem času so vsa ta mesta kakor izumrla in vsak meščan, komur dovoljujejo finančna sredstva, zapusti mesto in njega težko atmosfero in pohiti v milo naravo, da se naužije svežega zraka in nabere moči za novo šestdnevno delo. Week-end je torej naša nedelja ali praznik, toda porabljena do skrajnih mej mogočnosti; blagajne na kolodvorih so vsa soboto popoldne oblegane od naraveželjnih ljudi, ki komaj čakajo, da pohite iz mesta na planine, v gozdove pod šotore, pod svobodno sonce, po katerem meščan tako hrepeni. V noči od nedelje na ponedeljek pa hiti spet vse nazaj v mesta. Odveč bi bilo spominjati, kako velikega pomena je ta week-end za duševno in telesno razpoloženje človeka. Čim bolj napreduje civilizacija velemesta, tem večje je zanimanje za «konec tedna», ki postaja drugod že naravnost imperativna potreba. Ljudje preživljajo v tem enodnevnem prebivanju v naravi mihno regeneracijo, nabirajo novih moči, novo energijo. Prav zato, ker se velemestno življenje vedno bolj mehanizira, vpliva njegova enoličnost, kar so ugotovili že sociologi in zdravniki, pogubno na psihična svojstva posameznega človeka in vse rase. Enodnevno prenehanje te enoličnosti pa deluje sanitarno, duh dobi potreben idealni odmor.

Ta problem, lahko bi rekli, higieniziranja mestnega življenja pričinja trkati, seveda polagoma, tudi na naša vrata, dasi smo mi Slovenci še precej oddaljeni od vrste industrializma, kakršnega imajo že Američani in Angleži.

Tudi pri nas je v majhnem stilu vpeljana posebna angleška nedelja (mislim na Ljubljančane). To so izleti v mali obliki v naravo, toda še vedno v patriarhalni formi, in ta naroda je za naše meščane reprezentirana v formi periferijske gostilne Pod Rožnikom. Pri tičku na gričku itd., izvzeti moram seveda mladino, ki komaj čaka sobote, da se turistovsko opremi in hajd v planine, ali pa, če ne nagaja hudomušni Jupiter Pluvius na savski lido v Tomačevo, Medno in Laze.

Glede na to velevažno higiensko institucijo bi bilo potrebno, da bi tudi naše socialno zakonodavstvo uvedlo

week-end, to se pravi, da naj bi vsi delavci, duševni in telesni, završili svoje delo že v soboto opoldne, da bi se v enoinpoldnevem tedenskem odmoru tem bolje pripravili za nadaljnje tedensko delo. Meščani naj bi zares dobili pravi odmor na zraku, solncu, na zelenih tratah in planinah!

Kako in kje vzgajamo svoje otroke

Zadnji čas opazamo zelo po vseh državah nekako stremljenje po preosnovi vzgoje in pouka. Ne čudili bi se toliko, ko bi se to godilo samo v državah, ki so izgubile vojno, ker bi si to lahko razlagali tako, da hočejo preosnovati vzgojo zato, ker mislijo, da je največ napadni pedagoški sistem kriv njih porazu. Če pa pogledamo malo po svetu, vidimo, da si prizadevajo tudi v zmagovitih državah, kakor n. pr. v Ameriki, vzgojo popolnoma preobraziti. In prav odondod prihaja zadnji čas vse polno znamenitih knjig, ki obravnavajo vzgoje-slova vprašanja.

Zdi se torej, da po vesoljnem svetu razmišljajo o osnovnih vprašanjih vzgojeslovja, kar priča, da je objel močan kulturni pesimizem vse človeštvo. Strašna svetovna vojna je potemtakem morala oživiti vprašanja po pomenu in zveznosti človeške kulture in potisniti v ospredje naloge vzgoje, ker sloni nazadnje le na njej razmah kulture in napredek človeštva.

Le malo mislečih ljudi pri nas se zaveda velikanskega preobrata, ki se pojavlja pri nas v vzgoji. To, da smo strašne razmere med vojno tako hitro pozabili, priča jasno in glasno, kako slab je naš spomin. Prav tako malo se zavedamo, kako silno so prevzele nove ideje ne samo vzgojo, ampak tudi pouk in z njim seveda tudi šolo. Vsaka nova mladinsko-psihološka knjiga še bolj poglobi spoznanje o posebni pravici posamezne starostne dobe, ki izza 90 let čezdalje hitreje napreduje. To spoznanje, ki se je bilo pojavilo že v 18. stoletju, ko je začel Rousseau na vzgojnem polju izvajati svoje radikalno načelo «mladini njene pravice!» nas je pripravilo do zavesti, kako slepi in gluhi smo bili doslej za potrebe naše mladine. Ali odtistihdob sta se dokopala dva velika stanova — meščan in delavec — do so-udeležbe na izomiki, ki je bila za časa velikega filozofa pridržana samo plemstvu in duhovščini, razen tega pa je tudi moderna psiholo-

(Nadaljevanje na strani 252)

„Ljubljana v jeseni“

kulturna in gospodarska razstava Ljubljanskega velesajma, ki se vrši od 31. avgusta do 9. septembra t. l.

Ko orumeni listje divnih kostanjevih nasadov, ki obkrožajo sejmišče, si nadene Ljubljanski velesajem zopet praznično obleko in otvori na široko svoja vrata, da pokaže desetisočerm obiskovalcem iz vseh krajev naše države bogato založeno in pestro kulturno in gospodarsko razstavo «Ljubljana v jeseni». Dnevi te prireditve so dnevi veselja in ponosa za vsakogar, ki ljubi našo domovino, ki spoštuje in ceni delo in trud domačih rok, ki se veseli kulturnega in gospodarskega napredka našega naroda. Oglejte si razstavo «Ljubljana v jeseni» in pohitite potem za dan ali dva v divno okolico med gorske velikane.

Razstava bo obsegala:

I. Kmetijski oddelek. 1.) Mlekarski sejem obsega razstavo in prodajo sira, masla in drugih mlečnih izdelkov, namenjen je pa tudi propagandi za mlekopitje, ki se pri nas napram drugim državam še vedno podcenjuje. — 2.) Vinski sejem nudi razstavo in prodajo namiznega in buteljčnega vina poznanih štajerskih in dolenskih vinskih gor. Vina se točijo za pokušnjo v kozarčkih. Kupčije na debelo se lahko sklepajo na licu mesta. — 3.) Sejem za med. Čebelarji razstavijo svoj letošnji pridelek in vsakomur se nudi prilika, da se o pravem času preskrbi s potrebnim količino tega božjega daru.

II. Vrtnarska razstava ljubljanskih trgovskih in umetnih vrtnarjev naj letos zopet pokaže, da je naše vrtnarstvo na visoki stopnji in da pomeni važno grano umetnostne obrti. Razstavljeno cvetje in zelenje je obiskovalcem naprodaj.

III. Razstava «Zoo» je letos prirejena v posebno širokem obsegu skoraj 1000 m² razstavnega prostora. Razstava «Zoo» je plod stotin požrtvovalnih in pridnih rok in prikazuje skoraj popolno vso favno Slovenije. V ličnih kletkah bodo obiskovalce razveseljevali ptiči pevci, videle se bodo male in velike ujede, ribe naših sladkih voda, amfibijske, reptilije, mali sesavci (glodavci, kune), posebni oddelki so namenjeni eksotičnim pticam, srnam, jelenom, gamsom, volku, lisicam, jazbecem, vidram, divjim mačkam, zajcem in medvedu.

IV. Zadružna razstava. Glavni združni savez, ki je središnja združna zveza v Jugoslaviji, praznuje letos desetletnico svojega obstoja. V proslavo jubileja je sklenil njegov redni občni zbor, da se bo vršil v Ljubljani za časa «Ljubljane v jeseni» združni kongres, na katerem se zberejo vsi združitvi Jugoslavije v svrhu pregleda doslej izvršenega združnega dela in načrtovanja programa za v bodoče. Slovenske združne zveze, ki so članice glavnega združnega saveza — Zadružni zvezi v Ljubljani in Celju, Zveza slovenskih združenj v Ljubljani in Zveza gospodarskih združenj v Ljubljani — prirede spoznavno ob tej priliki na velesajmu razstavo, ki naj tvori začetek združnih razstav in seznanja zlasti udeležence združnega kongresa s slovenskim združništvom ter pokaže važnost in pomen združništva v Sloveniji. Razstava je gotovo ena najbolj zanimivih prireditev «Ljubljane v jeseni».

V. Razstava pohištva in stanovanjske opreme obsega malone 1000 m² razstavnega prostora. Najraznovrstnejše pohištvo, preproge, svetiljke, zavese, opreme za kopalnice itd. nudijo našim gospodinjam čarobno sliko moderno opremljenega stanovanja in domačnosti. Tej razstavi je priključena tudi razstava slovenske upodabljajoče umet-

nosti. V razstavljenih interijerjih so izvešene umetniške slike, ki odgovarjajo stilu dotičnega pohištva.

VI. Higijenska razstava je razdeljena v šest oddelkov: 1.) splošna higijena, 2.) osebna higijena, 3.) socialna higijena, 4.) obrtna higijena, 5.) plemenska higijena, 6.) šolska higijena.

VII. Razstava domače obrti nudi pestro sliko domačih obrtnih izdelkov. Poleg najrazličnejših vrst čipk se vidijo slamniki in cekarji, delo domačih rok, Ribničani razstavljajo in prodajajo svojo suho robo in lončarske izdelke, Belokranjci tko platno in svilo, razni volneni izdelki za okrožajo celotno sliko.

VIII. Razstava kmetijskih strojev in orodja nudi našim kmetovalcem najboljši pregled modernih pripomočkov za lažje obdelovanje grude. Razni stroji so v obratu, tako da se zainteresirani lahko prepričajo o njih delazmožnosti in sestavi.

IX. Razstava industrijskih in obrtnih izdelkov obsega kemično industrijo, strojno industrijo, izdelke iz železa in jekla, tehtnice, orodje, avtomobile, vozove, glasbila, pletenine, kožuhovalno, klobuke, perilo, vezenine, usnjarske izdelke, kosmetiko, tehnične in kemične novosti in radio.

X. Zabavišče. Vinski in jestvinski oddelek velesajma ne nudi na pokušnjo samo izbranih vin in jestvin domačih živilskih obratov, marveč je pretvorjen v pravcati «Mali Prater», zabavišče za staro in mlado, kjer se vrte razni vrtiljaki, zabavajo te streljšča, avtodromi in hipodromi, svojo moč in spretnost lahko preizkušaš na topovih in metanju obročev, za majhen denar si ogledaš Lili-putance, ljudi, ki niso večji od 1 m, deklico z Marsa, zamorce, varieté, zrealno palačo, iz katere ne najdeš izhoda itd.

XI. Nagradno tekmovanje slovenskih harmonikarjev se bo vršilo v nedeljo 8. septembra. Zopet bo nastopilo veliko naših fantov-harmonikarjev, med katerimi je nekaj pravih umetnikov. Najboljši bodo nagrajeni z lepimi nagradami in diplomami.

Odveč bi bilo govoriti o pomenu pokrajinskih razstav, kajti že zanimanje in udeležba razstavljalcev in posetnikov kaže, da igrajo v našem gospodarstvu in kulturnem življenju odlično vlogo. Organizatorji so pritegnili letos toliko sotrudnikov in razstavljalcev, da je zavzela razstava obseg splošno kulturno-gospodarske prireditve in da se nje pomen ne da preceniti.

Slovenija je gosto naseljena, njeno prebivalstvo se mora z velikim naporom boriti za obstanek. Zato je prav, da tekmujejo med seboj vsi producenti, kajti zdrava konkurenca je tista gonilna sila, ki daje človeštvu moč, da neprestano ustvarja. Na pokrajinskih razstavah pokažemo zunanjem svetu, kaj zmora marljivost in vztrajnost, sami se pa učimo, kako je treba smotreno delati. Pokrajinske razstave so takorekoč splošne revije naših zmožnosti, našega kulturnega in gospodarskega razvoja. Zato je dolžnost vsakega poedinca narodne celote, da jih po svojih močeh podpira in s tem dokaže, da zna ceniti požrtvovalnost onih, ki se ne strašijo truda, gmotnih in moralnih žrtev pri organizaciji tako obsežne prireditve.

Razstavljalcem želimo obilo uspeha. Tej naši iskreni želji pa pridružujemo še eno: da razstava privabi na ogled vse sloje prebivalstva, da si okrepe narodno in stanovsko zavest ob pogledu na uspešno delo tisočero pridnih rok in bistrih glav. «Ljubljana v jeseni» je zadeva ponosa in srca vsakega zavednega Slovenca.

Nikakih skrbi ni več v jeseni

odkar ve vsaka pametna gospodinja, da se sadežni madeži dajo lahko in sigurno oprati. – To omogoča edino SCHICHTOV

RADION ki varuje perilo.

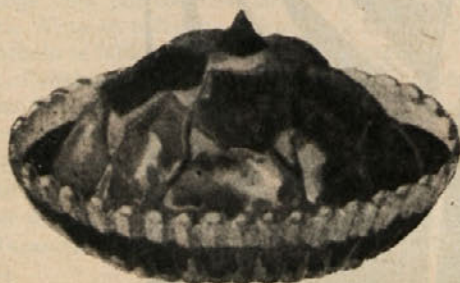

PRAKTIČNI NASVETI

Jabolčna krema.

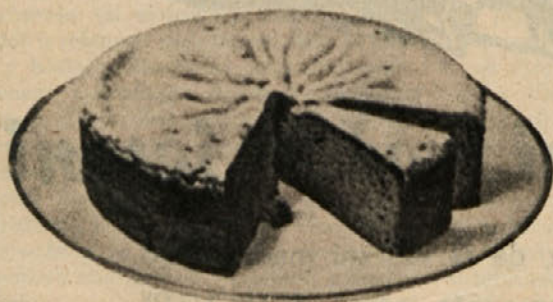
Pol kilograma razkuhanih belih jabolk pre-tlačimo skozi sito ter dodamo 20 dkg sladkorja in en zavitek dr. Oetkerjevega praška

za vanilijevo kremo, ki smo ga raztopili v mrzli vodi. Nato pustimo, da vse nekolikokrat prevre, potem pa dodamo, ko se pričinja gostiti, še četrta litra stepene smetane.

Sadni medeni kolač.

V loncu skuhamo po tri pesti suhih češpelj, suhih hrušk in suhih jabolčnih krljev. Ko je sadje skuhamo, odstranimo koščice in pečke, potem ga pa sesekljamo na majhne kosce in vgnemo v 40 dkg moke in 5 dkg sirovega

masla, dodamo za kavno žličko zmletega janeža, malo žbic in dišav, 25 dkg sladkorja, nekoliko medu ali pa sirupa, dve jajci, malo

mleka in en zavitek dr. Oetkerjevega pecilnega praška. Ko je testo dovolj trdo, ga pomazemo z rumenjacom in spečemo v pekači.

Tak kolač je prav okusen in se dolgo drži (če ga ne snemo).

Jabolčni kolač.

8 dkg sirovega masla, 2 rumenjaka in 10 dkg sladkorja mešamo toliko časa, da se speni. Potem dodamo 20 dkg moke, pol zavitka dr. Oetkerjevega pecilnega praška, za noževu

konicu sladke skorjice (cimeta), $\frac{1}{8}$ litra smetane in nazadnje še sneg od dveh beljakov. Ko je testo pripravljeno, ga vlijemo v pomazano pekačo, nakar ga obložimo po vrhu z jabolčnimi krlji in potresemo s sladkorjem. Pečemo ga nekako pol ure.

---

gija dala veliko trdnejše osnove za «novo vzgojo».

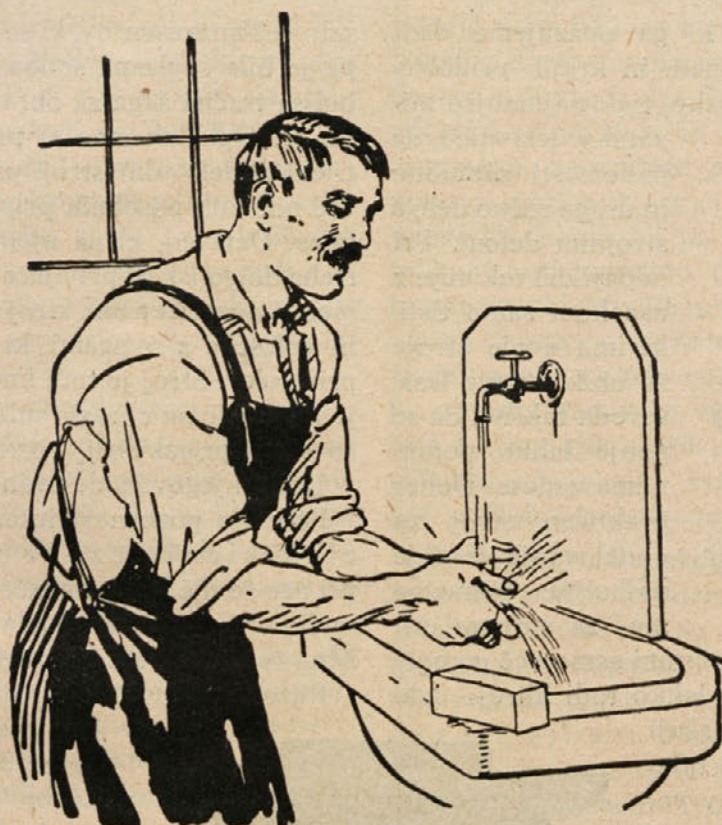
Nauk o posebnih pravicah vsake starostne dobe, torej tudi mladine, ima za vzgojo važne posledice. Ker priznavamo, da stoji otrok in dozorevajoči mladi človek do nekako 20. leta na taki stopnji razvoja, ki je nam odraslim tuja, ki se nanjo iz svoje preteklosti tudi ne moremo prav dobro spominjati, imajo starši in vzgojitelji prevažno nalogo, da natanko spoznavajo posebnosti teh mladih ljudi in jih po tem tudi vzgajajo.

Navaden primer utegne to še najbolj pojasniti.

Nobena reč se ne bo vzgojitelju bolj gabila pri njegovem učencu kakor laž, in vendar ni dvoma, da je občutek za to, kar je zares laž, otroku do nekako desetega, včasih tudi do dvanajstega leta popolnoma tuj. V svoji fantaziji, ki nanjo ne deluje še prav nič ali pa le malo razum, v svoji silo slabo razviti samozavesti nasproti svetu pomeša kaj rad svojo pomisel z

(Nadaljevanje na strani 255.)

Umazane roke

umiti in jih očistiti maščobe in olja je navadno zelo težko.

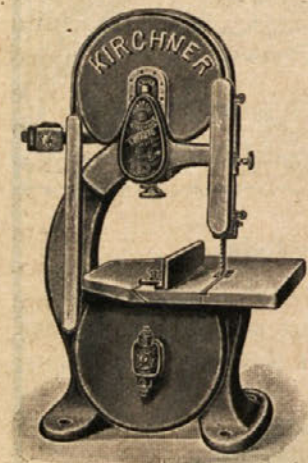
*Najlažje je in za roke popolnoma
neškodljivo, če se uporablja*

SCHICHTOV OMINOL

Strojna oprava v delavnicah za obdelovanje lesa

Konkurenčni boj, ki ga opazujemo danes današnji na vseh koncih in krajih pridobitnega življenja, sili vsako, tudi najmanjšo mizarsko delavnico, da nadomesti zamudno in drago ročno delo s strojnim delom. Pri oddaji del tekmuje z uspehom samo tisti, ki ima svoje stroje za obdelovanje lesa, seveda takšne, da se nanje lahko popolnoma zanese. Dober praktičen stroj za obdelovanje lesa je najboljša pomožna moč za mojstra, za

kaj tak stroj mu ne prihrani samo več pomočnikov, ampak z njim lahko tudi hitreje delo izvrši. Mi smo dandanašnji v naši ljubi Sloveniji tako srečni, da imamo že v večini krajev električno energijo za obratovanje obrtnih strojev, in prav ta pogonska sila je najbolj pripravna in najbolj ekonomična za mali in srednji obrat.

Mali obrti ni treba, da ima po enega ali več strojev ves dan v obratu, ker ji je ob električnem pogonu mogoče, da stroj, ki ga potrebuje, požene ali ustavi, kadar koli se ji zdi.

Posebno praktični na to stran so moderni električni stroji za obdelovanje lesa priznane tvrdke Kirchner & Co., d. d., Leipzig, najstarejše in največje specialne tvornice strojev za obdelovanje lesa.

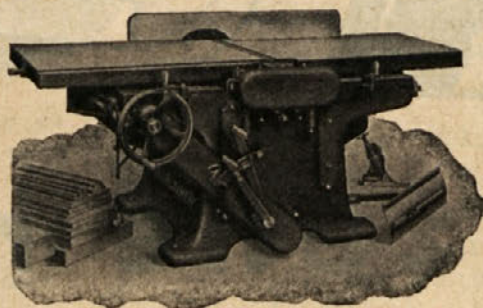
Na zadnjem spomladanskem velesejmu v Ljubljani smo si imeli priliko ogledati več takih strojev, in reči moramo, da nas je iznenadila umna konstrukcija teh strojev in njih skrbna in natančna izdelava. Tam smo videli n. pr. električno tračno žago, postavljeno sredi prostorov, kako je šla brez vsakršnega jermena čisto tiho, pač vzor nemške tehnike. Videli

smo več interesentov, ki so to žago preizkušali, pa je bila soglasna sodba vseh, da je to najboljša tračna žaga za obrat brez jermena, kar jih je. Ogledali smo si tudi najnovejši električni obdelovalni stroj, pri katerem ni treba več nobenih posebnih priprav za uravnavanje mize. Delavcu, ki na njem dela, torej ni več treba dolgo iskati privijačev, kadar hoče izpremeniti mizo, ker ima stroj sam ročne kolesčke in kolesčke z ročicami, ki so pripravnejši od privijačev. Stroj je tudi imenitno stružil, da se je moglo že na obrazih mizarskih mojstrov, ki so stroj preizkušali, poznati, kako so zadovoljni z njegovim delovanjem.

Posebno pozornost interesentov je vzbujal električni rezkar na verige, ki ni pri nas še nič kaj udomačen. Videli smo, kako se dajo na njem napraviti v najkrajšem času in lično četverooglate in drugačne izreze.

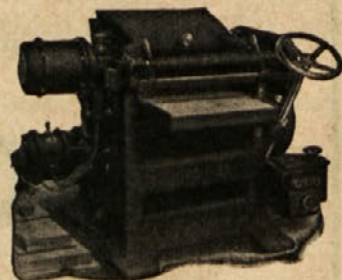
Razen električnih strojev za obdelovanje lesa brez jermenov dobavlja tvrdka Kirchner & Co. kakor doslej vsakovrstne stroje za obdelovanje lesa za transmisijski obrat v znani nedosežni kakovosti, prav tako tudi vse stroje za moderne žage.

Kirchnerjevi polnojarmniki n. pr. so po vesoljnem

svetu znani in čislani.

Ker je bilo čezdalje večje povpraševanje po Kirchnerjevih strojih, se je tvornica odločila, da ustanovi v Sloveniji svoje posebno zastopstvo, ki ga je poverila gospodu ing. G. Tönniesu v Ljubljani, Dvořakova ul. 3/II. Tudi na letošnjem velesejmu «Ljubljana v jeseni» bo razstavila tvrdka Kirchner & Co. več strojev, nekaj gospodov od tvrdke pa bo navzočnih, da bodo interesentom drage volje neobvezno pojasnili vse, kar bodo želeli.

resničnostjo in mu godi, če pripoveduje neverjetne prigode, ki jih nepripravljen vzgojitelj osupel poslušaja in morda še kot laži kaznuje. S takšno kaznijo pa ne bo veliko opravil, ker otrok niti ni zmožen, da bi sledil miselni zaporednosti odraslega človeka in spoznal svojo napako. Tudi živi opomini ne bodo zato dostikrat nič zalegli pri otroku, ker je pač njegova pomisel čisto drugačna kakor pri odraslem človeku. Iz izpovedi prič vemo celo, da podajajo mladostne priče še v letih, ko dozorevajo, objektivno napačne izpovedi pod pritiskom fantastičnih predobč in da se niti pred sodiščem ne zavedajo, da so njih izpovedi napačne.

«Stara» vzgoja je seveda štela to izbegavanje resnice za greh in je bilo umevno, da so se čutili vzgojitelji upravičeni opozoriti svoje otroke, da je to tudi greh. To je bila druga napaka, in sicer zato, ker si otrok te precej zapletene misli o razmerju med človekom in nebom sploh ne more pojasniti.

Pela je potem prav pogostokrat palica, ki naj bi ga poboljšala in odvrnila od nadaljnjih pregreškov. Da je to vzgojevalno sredstvo najbolj nepripravno v ta namen, utegne biti dandanašnji v mnogih slojih prebivalstva teoretično že jasno, če se tudi praktično posledice iz tega še ne izvajajo.

Iz teh značilnih doneskov, ki smo jih zagrabili izmed toliko in toliko enakih, bo vsak vzgojitelj smatral za nujno potrebo, da se seznaniz izsledki moderne mladinske psihologije. Ob zamotanosti modernega življenja bi bilo tudi silno čudno, ako bi prav najvažnejša stroka človeškega življenja, vzgoja naraščaja, ne bila postala na kulturni stopnji, ki smo jo dosegli, težja in bolj zapletena. Če se «necivilizirani divjak» ni zanimal v bistvu za nič drugega ko za razvoj telesa svojih otrok, ima kulturni človek tolikanj bolj vzvišeno nalogo, da poleg telesa tudi duha skrbno neguje in bistri. Ta naloga je bila celo za kulturnega človeka tako jasna, da je, zlasti dokler so učili, da je telo manj vredno, telo popolnoma zanemarjal; in to naziranje je bilo tako silno, da je celo modernega človeka 19. stoletja še popolnoma prevzemalo.

Šola tiste dobe s svojim enostransko na duševno izobrazbo usmerjenim idealom je bila brez vsakega dvoma kriva, da se je zdravje

naroda poslabšalo. Tudi to je moderno naziranje odpravilo: nauk o tesnem razmerju med duhom, dušo in telesom je rodil potrebo, da se prav v letih razvijanja vsi ti faktorji enakomerno vpoštevajo. Vidimo, da se dandanašnji to prepričanje po malem tudi uveljavlja. Nobeno čudo ni, da se nekateri starši, ki so še iz starejše generacije, iz svojega notranjega prepričanja še vedno upirajo, da bi njih otroci vsak dan po eno uro telovadili, hodili ali pa gojili sport. Zato je tolikanj bolj potrebno, da se razširjajo v teh krogih uspehi novejših mladinske vzgoje. Premerno obremenjanje intelekta ubija le preveč živčni sestav, in telo mladega človeka potem le prerado omaga. In vsi tisti bolezenski pojavi, ki so o njih včasih mislili, da so neogibni (bledica, glavobolje, kratkovidnost itd.), so pač posledica popolnoma napačne vzgoje.

To korenito izreembo v nazorih o vzgoji je seveda rodilo spoznanje, da so bile te vzgojevalne metode, ki so jih poprej imeli za prave, zato napačne, ker ljudje prav nič niso poznali meje, v katerih se mora vzgoja gibati. Natančnejše preiskave so dognale, da so te meje precej ožje, kakor so prejšnje čase mislili. Trditev, ki izvira iz prosvetljene dobe, da je treba otrokom samo pojasniti, da je ta ali ona zahteva že v pameti utemeljena, če jim hočejo ne samo dopovedati, da je upravičena, ampak jih tudi pripraviti do tega, da se ravnajo po njej, se je izkazala za popolnoma pogrešno; tudi se je pokazalo, da nima vzgojitelj sam dovolj moči, da bi ugodil zahtevam, ki se odzunaj stavijo na otroka.

(Nadaljevanje prih.)

Kurent. V Ljubljani je pričel zopet izhajati dober humorističen list «Kurent», ki ga našim naročnikom priporočamo. Naroča se pri upravi, Wolfova ulica št. 8.

Na željo naših naročnikov je sedaj podružnica uprave tudi v Zvezni knjigarni v Šelenburgovi ulici (nasproti glavne pošte), ki je iz prijaznosti prevzela del upravnih poslov. Tam je tudi vedno - - - večja zaloga naših revij - - -

Mali bralci!

Kdor si želi zanimivih povestic, naj kar hitro naroči lepo knjigo, ki stane samo Din 13.—, ki opisuje doživljaje

PRINCESKE ZVEZDANE.

120 mičnih risb.

◆
67. risba:

Žabja krvnika sta vlekla čarovnico na morišče, toda njen sinko je stekel k Cvetki in zaprosil, prelivaje bridke solze: „Oh, daj, da ostane moja mamica živa. Tako rad jo imam! Priden bom, nikomur ne bom več nagajal.“

Ali pa knjigo o doživljajih

KRALJA DEBELUHA IN SINKA DEBELINKA,

ki sta doživela res strahotne reči, a so se vse srečno iztekle. Tudi ta lepa knjiga stane samo Din 13.—.

◆
82. risba:

In zdaj sta videla, zakaj je bila štokrlja v takih strahih; zakaj iz vode se je prikazala ostudna glava z lokavimi, prežečimi očmi; sedela sta na krokodilu! — „Dober dan!“ je rekel krokodil. „Ali bo žena vesela, ko ji prinesem tak slasten priboljšek!“ In brzo je odplaval dalje. Joj, joj, kako sta trepetala malčka!

Knjige se naročajo in dobivajo

v oglasnem oddelku „JUTRA“, Ljubljana,

Prešernova ulica šte. 4.

Prešernova ulica šte. 4.